

De Coöperatieve zuivel bank jubileert Het vijf en twintigjarig bestaan

Op Donderdag a.s. 2 Juni 1938, zal de Coöperatieve Zuivelbank¹ den dag herdenken, waarop zij voor 25 jaar een aanvang met hare werkzaamheden heeft gemaakt.

Er zal des namiddags om 2 uur in hotel Amicitia te Leeuwarden een buitengewone ledenvergadering gehouden worden, waarbij de directeur der Coöperatieve Zuivelbank, dr. R. Kuperus, een herdenkingsrede zal uitspreken, terwijl op de agenda verder o.a. een herdenking van het vijf en twintigjarig jubileum van den kassier-procuratiehouder der Bank, den heer J. Mes, voorkomt. Na afloop van deze buitengewone ledenvergadering zal er van vier uur tot halfzes een receptie gehouden worden in de bovenzaal der Coöperatieve Zuivelbank, terwijl de dag gesloten zal worden met een maaltijd van bestuur, raad van toezicht, voorzitters en directeuren der aangesloten vereenigingen en gasten met hunne echtgenooten in de Harmonie.

Uit de geschiedenis van de bank deelt het Friesch Landbouwblad o.m. het volgende mee:

Nadat reeds in 1902 de oprichting van een onderlinge bankinstelling in den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken van Friesland aan de orde was gesteld, zijn vele besprekingen aan dit onderwerp gewijd, zonder dat daarbij aanvanke-lijk resultaten bereikt werden. De oplossing, die men zich eerst gedacht had, de oprichting door de Coöperatieve Centrale Raiffeissen Bank te Utrecht van een bijkantoor te Leeuwarden, vond bij de Coöperatieve Zuivelfabrieken onvoldoenden steun, zoodat hiervan niets kon komen.

In de kringen van den Zuivelbond liet men echter de gedachte, oprichting van een eigen bankinstelling, niet los, terwijl daarbij tevens sterk de wenschelijkheid van een vast verband met de bestaande groote centrale instelling van het Coöperatieve landbouwcrediet, de Raiffeissen-Bank te Utrecht, gevoeld werd. Ook het bestuur van den F.N.Z. verleende zijn medewerking om tot een oplossing te komen, waarbij in het bijzonder de toenmalige voorzitter van den F.N.Z., wijlen de heer K. J. A. G. baron Collot d'Escury, die tevens zitting had in den raad van toezicht van de Coöperatieve Centrale Raiffeissenbank, zich zeer verdienstelijk heeft gemaakt.

Ten slotte werd overeenstemming verkegen over de volgende oplossing: oprichting door de Coöperatieve zuivelindustrie in Friesland van een eigen Coöperatieve Zuivelbank, die zich evenals de plaatselijke boerenleenbanken als lid zou aansluiten bij de Coöperatieve Centrale Raiffeissenbank. Toen het

¹ 1 jan. 1970 werd de naam veranderd van Coöperatieve Zuivelbank in Friesland Bank (*zhn*)

eenmaal zoover gekomen was, kon de oprichting van de Coöperatieve Zuivelbank zijn beslag krijgen, hetgeen geschiedde op 10 Juli 1912 na afloop van een algemeene vergadering van den Zuivelbond in Amicitia te Leeuwarden.

Intusschen konden de werkzaamheden geen aanvang nemen alvorens personeel was aangesteld en de beschikking over een kantoor verkregen was. In een op 3 Maart 1913 gehouden ledenvergadering werd de heer Tj. Kuperus, destijds beheerder der Coöperatieve Zuivelfabriek te Grouw, tot kassier benoemd. Tot zijn assistent werd aangewezen de heer J. Mes, die destijds op een bank te Leeuwarden werkzaam was.

Nadat een enkele kamer in het hoekpand Willemskade-Baljeestraat, deel uitmakende van het Landbouwhuis, als voorloopig kantoor was ingericht, kon de Coöperatieve Zuivelbank op 2 Juni 1913 een aanvang met hare werkzaamheden maken.

Binnen twee maanden na den aanvang der werkzaamheden werd het kantoor reeds verplaatst naar het gebouw in de Baljeestraat, bij den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in gebruik, waar de beschikking over twee kamers verkregen werd. Daarna heeft nog driemaal een ingrijpende verandering van de kantoren plaats gehad, n.l. in 1914, toen na aankoop van het café De Beurs aan het Zaailand naast het Beursgebouw, de Zuivelbank daarheen werd verplaatst, in 1918 toen het naastgelegen pand werd aangekocht en bij het bankgebouw werd getrokken en ten slotte in 1936-1937, toen nadat nogmaals een naastliggend pand was aangekocht, de bestaande gebouwen geheel afgebroken werden en vervangen werden door het fraaie en doelmatig bankgebouw, dat thans in gebruik is.

Nadat het bestuur bij de oprichting bestond uit de heeren Tj. Kuperus, Grouw, P. P. Miedema, Engelum en A. W. Osinga, Dronrijp, kwam hierin reeds spoedig wijziging, daar de heer Kuperus wegens benoeming tot kassier als bestuurslid moest bedanken. Bij de opening van het kantoor in Juni 1913, bestond het bestuur uit de heeren H. Hylkema, Roordahuizum, voorzitter, K. Frietema, Wirdum, vice-voorzitter, P. Kleiterp, Leeuwarden, secretaris, P. Miedema, Engelum en A. Hartmans, Bergum. Toen de heer H. Hylkema in 1918 aftrad als voorzitter, werd de heer Frietema tot voorzitter benoemd.

Thans bestaat het bestuur der Coöperatieve Zuivelbank uit de heeren K. Frietema, Huizum, voorzitter, A. Hartmans, Bergum, vice-voorzitter, J. L. Hoogland, Sint Anna Parochie, secretaris, M. v. d. Laan, Kollumerpomp en S. Miedema, Winsum. Van hen kunnen dus de heeren Frietema en Hartmans bij dit zilveren jubileum op een vijf en twintigjarig bestuurslidmaatschap terug zien.

De raad van toezicht bestond in Juni 1913 uit de heeren K. Eriks Azn., Leeuwarden, voorzitter, R. Troost, Cubaard, vice-voorzitter, U. Kooistra, Leeuwarden, secretaris, H. Geerlings, Akkerwoude en Tj. Postma, Leeuwarden. Thans

hebben in dit lichaam zitting de heeren K. Eriks Az., Leeuwarden, voorzitter, IJ. K. Tamminga, Leeuwarden, vice-voorzitter, U. Kooistra, Leeuwarden, secretaris, K. J. Terpstra, Grouw en S. Nijholt, Leeuwarden, van wie de heeren Eriks en Kooistra dus gedurende vijf en twintig jaar dezelfde functie in dit college bekleed hebben.

Meer dan een andere naam is aan de Coöperatieve Zuivelbank de naam Kuperus verbonden. De eerste directeur, de heer Tj. Kuperus, die van 1913 tot Mei 1931 dus gedurende bijna 18 jaren met de leiding belast is geweest, heeft niet alleen de grondslagen gelegd, maar op deze fundamenten de Zuivelbank weten op te bouwen tot een instelling van beteekenis, die zich onder leiding van den huidigen directeur, dr. R. Kuperus, nog belangrijk verder uitgebreid heeft.

Onder degenen, die thans deel uitmaken van het personeel der Coöperatieve Zuivelbank, is er slechts één, die zijn krachten van den aanvang af in dienst van deze instelling gesteld heeft, n.l. de heer J. Mes, kassier der Bank, die van te voren werkzaam is geweest bij de Erven B. L. C. de Haan's Bank te Leeuwarden.

Coöperatieve Zuivelbank Friesland

Bron: gedenkboek 50 jr BCZF

Bron: Leeuwarder Courant 1938-06-02

Zilveren jubileum der Coöperatieve. Zuivelbank te Leeuwarden

EEN KWARTEEUW VAN VOORTDURENDEN GROEI

Feestrede van den directeur

Bij het heden gevierde jubileum van de Coöperatieve Zuivelbank heeft de directeur, dr. R. KUPERUS, een herdenkingsrede gehouden, waaraan wij het volgende ontleenen:

Van enkelen, die hun beste krachten aan de Bank hebben gegeven, dateert de bemoeienis met het coöperatief landbouwcrediet reeds van het jaar 1901, toen voor de eerste maal in een bestuursvergadering van den Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland door den heer Tj. Kuperus de oprichting van een onderlinge bankinstelling ten dienste van de Bondsfabrieken aan de orde werd gesteld.

De aanleiding hiertoe was, dat op Vrijdagen kon worden geconstateerd, dat bij dezelfde kassiers de eene zuivelfabriek gelden opnam, terwijl een andere bedra-

gen deponeerde. Het moest mogelijk zijn de credietbehoefte in eigen kring te bevredigen en op die wijze tevens de marge tusschen debet- en creditrente te verkleinen. Ook zou de zekerheid voor de gedeponeerde bedragen worden vergroot, wanneer de fabrieken gezamenlijk aansprakelijk waren voor de richtige terugbetaling.

De belangstelling van de betrokkenen was evenwel niet voldoende, zoodat de aangelegenheid bleef rusten, totdat in 1910 door een schrijven van de Coöp. Zuivelfabriek te Winsum (*Fr.*) aan het bestuur van den Bond daarop opnieuw de aandacht werd gevestigd. Het Bondsbestuur nam dit punt wederom in studie en zocht daarbij ditmaal voeling met het dagelijksch bestuur van den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond. Het gevolg hiervan was, dat tot de Bondsfabrieken in September 1911 een circulaire werd gericht, waarin uitvoerig de opzet en werkwijze van een op te richten onderlinge bankinstelling werd uiteengezet.

Coöperatieve Zuivelbank en Boerenleenbanken

Er waren twee mogelijkheden: óf een bank oprichten, die geheel zelfstandig zou werken, óf aanraking en medewerking zoeken met de bestaande organisaties op het gebied van het landbouwcrediet. Terecht gevoelde men dat het laatste het meest aangewezen was; opgenomen in het groote geheel zou de bank steviger gefundeerd zijn. Er waren nu echter nog een drietal regelingen mogelijk:

1. de fabrieken zouden, zich kunnen aansluiten bij de plaatselijke boerenleenbanken.
2. de fabrieken zouden zich rechtstreeks kunnen aansluiten bij de Coöp. Centrale Raiffeisenbank" te Utrecht.
3. de fabrieken zouden een coöperatieve bankinstelling kunnen oprichten, die evenals de boerenleenbanken lid zou kunnen zijn van de Centrale Raiffeisenbank.

Het Bondsbestuur achtte deze laatste oplossing het meest verkieslijk en voerde daarvoor in genoemde circulaire een warm pleidooi. Daarbij werd er tevens in het bijzonder de nadruk op gelegd, dat met de oprichting van een Coöp. Zuivelbank geenszins de bedoeling voorzat om de boerenleenbanken te schaden, integendeel, er zou een betere werkverdeling worden verkregen, die de geheele organisatie ten goede zou komen.

43 Fabrieken, een tweetal exportverenigingen en de Coöp. Stremselfabriek verklaarden zich in beginsel voor toetreding tot een op te richten onderlinge bankinstelling. Dit was voor het Bondsbestuur het sein zich nader met het bestuur van de Coöp. Centrale Raiffeisenbank in verbinding te stellen, waar van het de meest welwillende medewerking mocht ondervinden bij het ontwerpen van Statuten en de verdere uitwerking der plannen

Zoo kon op 10 Juli 1912 de oprichtingsvergadering worden uitgeschreven, die gehouden werd in „Amicitia”, na afloop van een gewone ledenvergadering van den Bond.

De heer Tj. Kuperus als kassier benoemd

Een der belangrijkste handelingen was daarna de benoeming van een kassier, als hoedanig in de ledenvergadering van 13 Maart 1913 werd benoemd de heer Tj. Kuperus, beheerder van de Coöp. Zuivelfabriek te Grouw die van de oprichting af voorzitter der vereeniging was geweest. Tot assistent van der kassier werd benoemd de heer J. Mes, die heden tevens zijn 25-jarig jubileum mal herdenken.

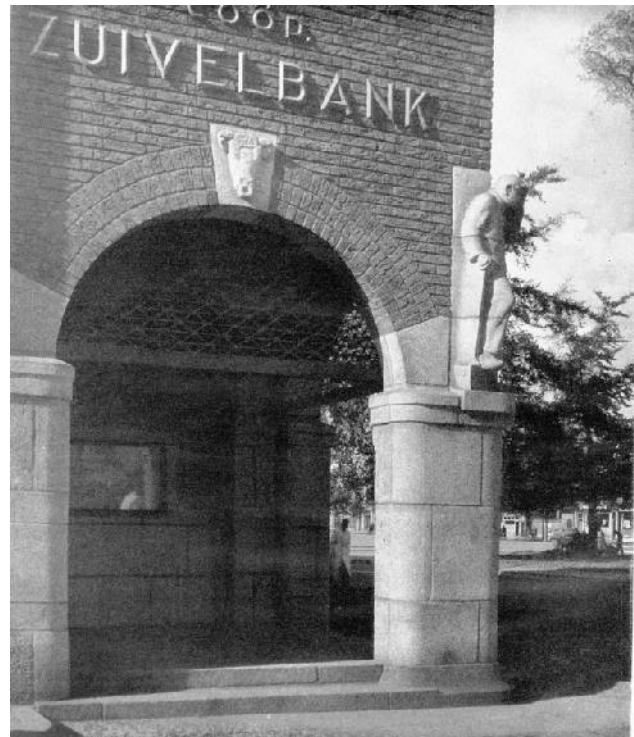
Toegerust met de noodige organen en functionarissen kon de vereeniging „Coöp Zuivelbank”, waartoe intusschen 36 leden waren toetreden, heden juist 25 jaar geleden, op 2 Juni 1913, haar kantoor openen.

Reeds in Juli 1913 werd het kantoor verplaatst naar het nieuwe gedeelte van het Landbouwhuis in de Baljeestraat, waar twee kamers van den Bond werden gehuurd. Spoedig bleek, dat ook dit nieuwe kantoor te klein was om daarin het bedrijf, zooals zich dat ontwikkelde, uit te oefenen, zoodat door de ledenvergadering, gehouden op 8 Juni 1914, met algemeene stemmen machtiging aan het bestuur werd verleend een geschikt pand aan te koopen.

Aangekocht werd toen het café „de Beurs”, gelegen naast het Beurs- en Waaggebouw, voor de som van f 17,500.

De Bank tijdens den wereldoorlog

Tijdens de verbouwing brak de groote Europeesche oorlog uit en toen door een besluit van het bestuur der Centrale Raiffeisenbank het geldverkeer tusschen die instelling en hare leden werd onderbroken en het aan de Zuivelbank verleende crediet werd ingetrokken, leek het of de Bank direct voor groote moeilijkheden kwam te staan, temeer daar het handelspapier van de leden niet werd gehonoreerd. Toevallig had de Zuivelbank al den eersten Augustus een betrekkelijk groot kassaldo, zoodat de vorderingen, die moeilijk afwijsbaar waren, gemakkelijk konden worden voldaan. De leden, die een schuld bij de Zuivelbank

hadden, konden evenwel geen enkel bedrag meer ontvangen, terwijl de rente tot 9 pct. werd verhoogd.

De moeilijkheden duurden gelukkig slechts kort en spoedig bracht een buitengewone toename van het geldverkeer het bedrijf in geheel andere banen. In verband met de bij de particuliere cliënten gebleken belangstelling voor geschikte beleggingsfondsen werd nog in 1914 besloten tot de uitgifte van een 5 pct obligatieleening, groot f 125.000, ten laste van de nieuw opgerichte Coöp. Zuivelfabriek te Wolvega. Daarmede werd de rij geopend van een groot aantal in de daarop volgende jaren geplaatste obligatieleeningen ten laste van coöp. verenigingen, waterschappen er gemeenten.

Dat de Zuivelbank als provinciaal emissiekantoor niet zonder beteekenis is, moge blijken uit het totaal bedrag van ongeveer 9 miljoen gulden, waarvoor tot op dit oogenblik, ongeacht de doorgevoerde conversies, obligatieleeningen werden geplaatst.

Toen omstreeks het midden der oorlogsjaren de door particulieren gedeponeerde gelden een gedurige stijging bleven ondergaan, wend door een tweetal opeenvolgende statuten wijzigingen de mogelijkheid geschapen deze gelden zoo goed mogelijk rente-gevend te beleggen, n.l. in 1916 door ook niet-leden in de gelegenheid te stellen credieten bij de Bank te verkrijgen, terwijl in 1918 de mogelijkheid werd geopend, dat verenigingen op landbouwgebied, geen zuivelfabriek zijnde, tot lid der Bank konden worden aangenomen.

De Bank als centrum van het landbouwverenigingsleven

Het gevolg van de laatstbedoelde statutenwijziging is geweest, dat in den loop der jaren zoowel coöperaties op het gebied van den afzet van landbouwproducten als op dat van den aankoop van landbouwbenodigdheden, als algemeene landbouworganisaties zooals de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken, de Friesche Maatschappij van Landbouw en de Algemeene Nederlandsche Zuivelbond, als lid zijn toetreden. Het aantal leden-niet-zuivelfabrieken bedraagt thans 15, waardoor de Zuivelbank een geheel bijzonder centrum geworden is in het landbouwverenigingsleven, daar in ons gewest in geen enkele organisatie zooveel verschillende verenigingen worden te zamen gebonden.

De Zuivelbank trad bovendien met een 60-tal waterschappen in relatie, aan welke gedurende het verlopen tijdperk credieten tot een totaal bedrag van 8½ miljoen gulden werden toegestaan.

Intusschen nam in de laatste jaren van den oorlog en daarna het aantal particulieren, dat gelden bij de Bank deponeerde, gedurig toe. Als uitvloeisel hiervan werden ook coupons ter verzilvering aangenomen en de aan- en verkoop van effecten bevorderd. Toen bleek ook weldra de behoefte aan een kluis-inrichting

met safe-loketten en couponkamers en mede in verband met de verder toegenomen omvang van zaken werd in 1918 besloten het kantoor wederom te vergrootten door aankoop van een naastgelegen pand.

Van geldruimte tot geldschaarschte

Het zou evenwel onjuist zijn hieruit de conclusie te trekken, dat nu ook de ontwikkeling zich langs lijnen van geleidelijkheid voltrok. Integendeel, de groote geldruimte in de laatste oorlogsjaren maakte bij de Zuivelbank plaats voor geldschaarschte, toen in 1919 belangrijke voorschotten aan de leden noodig waren, tengevolge van het uitvoerverbod van zuivelproducten en het verplicht in voorraad houden van groote hoeveelheden boter en kaas. In één jaar tijds traden hierdoor mutaties op, die in totaal meer dan 7 miljoen gulden beliepen. De leden n.l., die einde December nog 2 miljoen gulden hadden te vorderen, stonden een jaar later meer dan 5 miljoen gulden schuldig. Om op alles voorbereid te zijn, werd in verband hiermede het crediet bij de Centrale Raiffeisenbank verhoogd tot 5 miljoen gulden. Nadien heeft de situatie zich weer volkomen gewijzigd en gedurende de laatste negen jaren is het nooit noodig geweest van het crediet der Raiffeisenbank: gebruik te maken.

Zuivelbank en Centrale Raiffeisenbank

De verhouding tusschen de Centrale Raiffeisenbank en de Zuivelbank is bovendien van eenigszins bijzonderen aard, doordat de Zuivelbank aan de in Friesland gevestigde boerenleenbanken de gelegenheid geeft om gelden bij haar op te nemen en te storten voor rekening van de Centrale Bank. Thans maken 35 boerenleenbanken hiervan gebruik, hetgeen voor deze instellingen een besparing aan moeite en kosten meebrengt.

Niet onvermeld mag blijven, dat in de periode na den oorlog, toen na een aanvankelijke sterke prijsstijging een beduidende val in de prijzen van verschillende landbouwproducten intrad, enkele bij de Bank aangesloten coöperaties in financiële moeilijkheden geraakten. Met medewerking der Zuivelbank werden toen reorganisaties doorgevoerd waarbij de op de voorraden en debiteurer geleden verliezen, vermeerderd met de boekverliezen, voortspruitende uit een herwaardeering der vastigheden, over de leden dier coöperaties werden omgeslagen door de vorming van een ledenschuld, waarop geleidelijk werd afgelost. Thans zijn de laatste sporen van deze saneeringen in de balansen dier vereenigingen practisch uitgewischt en past een woord van groote waardeering jegens de tallooze boeren, die niet altijd in gemakkelijke omstandigheden, deze ledenschuld aan zuiverden, waardoor zij een zeer betekenisvolle bijdrage hebben geleverd tot den roep van soliditeit, die onze coöperaties, op grond der feiten, mogen genieten.

Premievrije verzekering

Anders is het gesteld met de rente van het reservefonds, die volgens de statuten wel ten bate der leden mag worden aangewend.

Van deze bepaling is in 1925 gebruik gemaakt bij de instelling van het „Fonds voor Schadeloosstellingen”, waaruit worden vergoed de schaden door leden, geleden tengevolge van geldverlies door inbraak diefstal, berooving, fraude en ongevallen. Nadat gedurende eenige jaren door de leden, een geringe premie is betaald, is de verzekering thans premievrij en het Fonds uit de inkomsten der reserves tot een bedrag van f 200.000 opgevoerd.

In 1931 werden wederom twee nieuwe diensten in het leven geroepen, n.l, een accountants- en een juridische afdeling.

Na nog stil te hebben gestaan bij de aangename verhouding tusschen het personeel onderling, herdacht spreker het overlijden in 1937 van den procuratiehouder, den heer Burrie, die voor allen een voorbeeld was van plichtsbetrachting en correctheid in optreden.

Spreker heeft weinig cijfers genoemd, maar in plaats daarvan er de voorkeur aan gegeven in het bijzonder de wordingsgeschiedenis der Bank en verschillende organisatorische aangelegenheden weder in de herinnering terug te roepen. Het besef wordt dan levendig, dat er naast den groei der omzetten een groei der ideeën gestadig plaats grijpt, waardoor het mogelijk wordt hoe langer hoe meer vruchtdragend werk te verrichten.

=====